

DESAŤ ROKOV SPOLOČENSKOVEDNÉHO ÚSTAVU SAV
V KOŠICIACH

Spoločenskovedný výskum tvorí dôležitú súčasť skúmania socialistickej spoločnosti. Potreba vedeckého riadenia spoločnosti, boj o vedomie človeka, jeho prerod, príprava plnenia úloh socialistickej výstavby v stále rozvinutejších formách, kladú vysoké nároky na úroveň spoločenských vied.

Východné Slovensko od oslobodenia Červenou armádou prekonalo obrovský rozvoj. Po víťazstve socialistickej revolúcie vo februári 1948 sa to v materiálnej sfére prejavilo v uskutočnení socialistickej industrializácie, v raste zamestnanosti, v zmene sociálnotriednej štruktúry. To si vyžiadalo vznik nových vedeckých pracovísk technického zamerania; podobný proces rozvoja prebiehal aj v oblasti duchovného života. Tomu bolo potrebné podriadiť, s ohľadom na ďalší vývin a perspektívy, aj oblasť spoločenskovedného výskumu v Slovenskej akadémii vied na východe našej republiky.

Už pred rokom 1970 boli pokusy organizovať vedeckovýskumnú činnosť v spoločenskovednej oblasti na východnom Slovensku v rámci Slovenskej akadémie vied pomocou výskumných pracovísk Ústavu dejín socialistických krajín, Národopisného ústavu a iných. Táto cesta však bola málo efektívna vzhľadom na to, že nebolo možné sústrediť vedeckých pracovníkov čo do počtu i spoločného zamerania.

V roku 1974 Predsedníctvo Slovenskej akadémie vied poverilo zabezpečením úloh pri vytváraní Spoločenskovedného

ústavu SAV Doc. PhDr. Juraja Briškára, CSc., ktorý v tomto období pôsobil na Pedagogickej fakulte UPJŠ v Prešove.

Začiatkom roku 1975 boli vytvorené základné organizačné, kádrové a materiálne predpoklady pre činnosť prvého a zatiaľ jediného spoločenskovedného pracoviska Slovenskej akadémie vied, ktoré pôsobí vo Východoslovenskom kraji.

Ze účinnej pomoci straníckych a štátnych orgánov, Predsedníctva SAV a vďaka výraznej aktivite a iniciatíve J. Briškára, dlhoročného riaditeľa ústavu, ktorý sa, žiaľ, desiateho výročia vzniku ústavu nedožil, sa podarilo vytvoriť samostatné spoločenskovedné pracovisko na východnom Slovensku.

Mladé pracovisko na svojej ceste zápasilo s mnohými problémami. Postupne sa kryštalizovalo jeho zameranie tak, aby malo svoj predmet výskumu, aby nebolo duplicitným v žiadnom smere s iným pracoviskom na pôde Akadémie vied.

Koncepcia vedeckovýskumnej činnosti ústavu, ktorá bola schválená v roku 1974 určovala zameranie ústavu na výskum sociálnoekonomických a ideologických procesov, so zreteľom na zmeny sociálno-triednej štruktúry a výchovu socialistického človeka v podmienkach východného Slovenska.

V roku 1976 boli úlohy Spoločenskovedného ústavu SAV upresnené na výskum troch tematických oblastí:

- a/ Štúdium procesov formovania mladej robotníckej triedy
- b/ Štúdium procesov rozvoja a zblížovania socialistických národností
- c/ Štúdium sociálnych faktorov formovania psychiky člo-

veka v podmienkach socializmu ktoré zabezpečovali oddelenia histórie, sociológie a sociálnej psychológie.

Vedeckovýskumná činnosť Spoločenskovedného ústavu sa orientuje na výskum vývoja a postavenia národností a výskum mládeže na Slovensku. S témami v tejto oblasti sa od roku 1980 zapojil do plnenia úloh štátneho plánu základného výskumu. Pre ich plnenie boli vytvorené vedeckovýskumné kolektívy - tím pre výskum mládeže a tím pre výskum národností, ktoré sa stali riešiteľmi konkrétnych úloh. Na podnet Vsl. KV KSS začali pracovníci ústavu riešiť v spolupráci s Užhorodským oddelením Ústavu sociálnych a ekonomických problémov zahraničných krajín AV USSR ústavnú úlohu Družobné vzťahy Východoslovenského kraja a Zakarpatskej oblasti USSR.

Z týchto problémových okruhov Spoločenskovedný ústav SAV poskytuje analýzy, expertízy a rôzne materiály pre potreby straníckych, štátnych, odborárskych a mládežníckych orgánov. Zároveň pri interdisciplinárnom plnení úloh pracovníci oddelení histórie, sociálnej psychológie a sociológie prispievajú k rozvoju svojej vlastnej vednej disciplíny.

Oddelenia majú významnú úlohu v štruktúre SvÚ SAV. Svojou činnosťou garantujú kádrové zabezpečenie vedeckovýskumných úloh, výchovu nových vedeckých pracovníkov a ich ďalší odborný rast.

V priebehu vývinu pracoviska bolo potrebné riešiť problematiku jeho kádrového obsadenia. Keďže bolo ťažké zabezpečiť príchod už osvedčených vedeckých kádrov, ktoré by sa prispôsobili zameraniu ústavu, bolo potrebné zabezpe-

čít vlastnú výchovu mladých vedeckých pracovníkov, aj keď je to cesta dlhšia a náročnejšia. Rozhodujúce pre naplnenie tohto cieľa bolo, že katedry dejín FF a PdF UPJŠ, Katedra psychológie FF UPJŠ a bývalá Katedra výchovy a vzdelávania dospelých FF UPJŠ svojou činnosťou zabezpečili zázemie, z ktorého bolo možné vychovať vlastné vedecké kádre. Prevažná väčšina vedeckých pracovníkov ústavu sú odchovanci týchto katedier. Neoceniteľné sú v tomto smere zásluhy súdruha J. Briškára, ktorý posledných desať rokov svojho života venoval výchove a príprave mladej generácie pre vedeckovýskumnú činnosť v Spoločenskovednom ústave SAV.

V súčasnosti kolektív pracovníkov publikuje ročne okolo 40 - 50 štúdií a to v časopisoch i zborníkoch celoštátneho a regionálneho charakteru i v zborníkoch vydávaných Spoločenskovedným ústavom SAV. Za obdobie rokov 1975 - 1984 bolo publikovaných 298 štúdií a odborných článkov, z toho 66 v celoštátnych časopisoch.

Hlavné obdobie posledných troch rokov bolo z hľadiska Spoločenskovedného ústavu SAV najvýznamnejšie, a to vzhľadom na počet publikovaných štúdií a odborných článkov, ktorých bolo toľko, ako za obdobie rokov 1975 - 1980.

Výrazným prínosom sa stalo vydávanie Vedeckých informácií Spoločenskovedného ústavu SAV. Umožnilo hlavne mladým pracovníkom overiť si dosiahnuté výsledky, vytvorilo priestor pre prvé pokusy v publikačnej činnosti. V rokoch 1979 - 1984 bolo v 12 číslach Vedeckých informácií publikovaných 67 štúdií a 35 recenzií pracovníkov Spoločenskovedného ústavu SAV. Čo sa týka počtu štúdií, dosiahol sa poža-

dovaný kvalitatívny nárast, čo bude potrebné v ďalšej činnosti ústavu zužitkovať a pretvárať v stále lepšiu kvalitu. Nie menší dôraz sa kladie na popularizačnú činnosť a jej ideovopolitické zameranie v duchu politiky Komunistickej strany Československa. S popularizačnými a odbornými článkami pracovníkov Spoločenskovedného ústavu SAV sa môžeme stretnúť v novinách a časopisoch: Pravda, Nové slovo, Východoslovenské noviny, Učiteľské noviny, Bojovník, Večer, Príroda a spoločnosť a v ďalších.

Pracovníci Spoločenskovedného ústavu SAV sa podieľali na príprave vedeckých podujatí regionálneho, celoštátneho i medzinárodného charakteru. K dobrým výsledkom v tejto oblasti prispeli nielen svojou organizačnou činnosťou a iniciatívou, ale aj vystúpeniami vo forme referátov, koreferátov či diskusných príspevkov. Z významnejších podujatí je potrebné spomenúť: medzinárodné sympózium K niektorým teoretickým a metodologickým otázkam výskumu národnostných vzťahov v ČSSR, ktorý sa uskutočnil v Košiciach v roku 1979, seminár Aktuálne metodologické problémy sociálnopsychologického výskumu /Košice 1982/, československosovietsky seminár O družobných vzťahoch východného Slovenska a Zakarpattia /Užhorod - Michalovce 1983/, XV. zasadanie komisie historikov ČSSR - ZSSR /Košice 1984/ a seminár mladých historikov na tému Generálna línia budovania základov socializmu a jej realizácie /Košice 1984/.

Z väčšiny odborných podujatí, ktoré organizoval Spoločenskovedný ústav SAV, boli malotirážnou technikou vydané zborníky.

Pracovníci Spoločenskovedného ústavu SAV sa však neuzatvárajú do vnútra svojej vedy. Aktívne sa zúčastňujú na ideologickej práci v teoretickej rovine, ale i v propagandistickej rovine, ďalej lektorskou a organizačnou činnosťou v straníckej práci, v spoločenských organizáciách a v rámci Socialistickej akadémie ČSSR i vedeckých spoločností SAV.

Desať rokov činnosti Spoločenskovedného ústavu SAV v Košiciach potvrdilo správnosť rozhodnutia o jeho utvorení. Rokom 1985 sa uzatvára prvá etapa rozvoja Spoločenskovedného ústavu SAV. Bola etapou jeho budovania, formovania vedeckovýskumného profilu, ale i výchovy mladých kádrov pre vedeckú prácu.

V najbližšom období čakajú pracovníkov ústavu ďalšie, náročnejšie úlohy. Vo vedeckovýskumnej činnosti podstatné rozšírenie a prehĺbenie výskumného záberu v dvoch ťažiskových oblastiach, vo výskume národností a výskume mládeže, navyše v zmysle požiadaviek Vlády SSR a Predsedníctva SAV položia sa základy výskumu cigánskeho obyvateľstva.

V publikačnej a edičnej oblasti pôjde o podstatné kvalitatívne zmeny v produkcii, ktoré by sa mali prejavíť nárastom príspevkov na vysokej ideovopolitickej a odbornej úrovni.

Spoločenskovedný ústav SAV sa za prvých desať rokov svojej činnosti dôsledne vyrovnával so stanovenými úlohami, pričom pripravuje náročný, ale reálny program pre ďalšie obdobie svojej činnosti.